Epäilemisen merkitys

Epäillä-sanueen polaarinen kaksihakmotteisuus kiellon ja kielteisyyden semantiikan peilinä

JUTTA SALMINEN

Väitöksenalkajaisesityelmä Helsingin yliopistossa 20. maaliskuuta 2020

Yksi aihe on juuri nyt koko maailman huulilla, enkä minäkään aio sitä sivuuttaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tiedotti viime viikolla, että tapausten lisääntymisen vuoksi kaikkia *koronavirusepäilyjä* ei enää testata (sttinfo.fi 13.3.2020). Viruksesta puhuttaessa *epäily* tarkoittaa, ettemme vielä tiedä, onko kyseessä virustapaus, mutta sitä pidetään olosuhteiden ja oireiden vuoksi mahdollisena. *Epäily* on siis epävarma tai avoin 'kyllä': 'mahdollisesti on virus – asia varmistuu myöhemmin'. Kun kerran on kyse myöntöön suuntautuvasta arviosta, miksi sitten käytetään kieltoverbikantaista sanaa *epäily*? *Epäily* on johdettu verbistä *epäillä*, joka taas on johdos *e*-kantaisen kieltoverbin *epä*-partisiipista (SKES s.v. *epä*-) – mahdollisesti *evätä*-verbin kautta (SSA s.v. *epäillä*). Kieltokantaisen sanan käyttö tautiumoiluissa selittyy sillä, että *epä*-aineuksen kielteisyys kattaa kirjaimellisen kieltomerkityksen 'ei ole näin, ei ole totta' lisäksi myös muunlaisen, arvottavan negatiivisuuden: 'ei ole hyvä, ei ole toivottavaa'.

Kapasiteettirajoituksista huolimatta moni ihminen saa tänäänkin koronatestinsä tuloksen. Testituloksista puhuttaessa kohdataan taas kielteisyyden kahtalainen luonne – nyt itse sanassa *negatiivinen*. *Negatiivisessa testituloksessa* on kyse puhtaasti vain kiellosta: 'ei ole virusta'. Sen sijaan tällaisen tuloksen arvotus on varmastikin positiivinen. Vastaavasti saman testin *positiivinen tulos* herättää negatiivisia reaktioita.

Sekä myöntöön suuntautuva mutta arvoltaan negatiivinen *epäily* että kieltomerkityksinen mutta positiivisen arvon saava *negatiivinen testitulos* havainnollistavat kiellon ja arvottavan kielteisyyden käsitteellistä erotettavuutta. Tämä on yksi keskeinen juonne siinä kokonaisuudessa, johon viittaa väitöskirjani otsikossa sanoilla *kiellon ja kielteisyyden semantiikka*. Tutkimuksessani ikkunana kyseiseen ilmiöön toimii

epäillä-verbi ja sen nominijohdokset *epäily* ja *epäily*s. Viittaan näihin kootusti termillä *epäillä*-lekseemi.

Kiellon ja kielteisyyden suhde ei kuitenkaan ollut tutkimuksen alkuperäinen kimoke, vaan ilmiön kiehtovuus avautui *epäillä*-lekseemien tarkastelun myötä. Alun alkaen kiinnostukseni herätti hyvin konkreettinen kielenilmausten ymmärrettävyyden kysymys. Havahduin siihen, että *epäillä*-verbillä voi kuvata sekä kieltoon että myöntöön suuntautuvaa arviota:

- (1) **Epäilen lukujen luotettavuutta.**
'luvut eivät ehkä ole luotettavat' kielto-suuntainen ($\Rightarrow -$)
- (2) **Epäilen aseman väärinkäyttöä.**
'asemaa on ehkä käytetty väärin' myöntö-suuntainen ($\Rightarrow +$)

Esimerkissä 1 epäilijä kyseenalaistaa lukujen luotettavuuden. Esimerkki 2 sen sijaan kuvaa, että aseman väärinkäyttö on epäilijän näkökulmasta todennäköistä. Aloin siis pohtia, kuinka keskinäisen ymmärtämisen kannalta on mahdollista, että yksi sana tarkoittaa yhtäällä 'ehkä ei' ja toisaalla 'ehkä kyllä'. Tähän kysymykseen viittaa alaotsikkoni alku "*epäillä*-sanueen polaarinen kaksihahmotteisuus". Epäileminen voi olla kielto- tai myöntösuuntaista.

Kielessä ja maailman hahmottamisessa keskeisiä ovat erilaiset vastakohtat: *hyvä – paha*, *elollinen – eloton*, *varmaan – tuskin*. Vastakohtaisuuden käsitteellisessä ytimessä on vastakohtalajista riippumatta yhteensopimattomuus. Vaikka sama ilmiö voikin eri näkökulmista katsottuna näyttäytyä hyvänä tai pahana, ilmiön nimeäminen hyväksi sisältää ajatuksen pahan poissaolosta ja päinvastoin. Siksi on huomiota herättävää, että kielestä löytyy *epäillä*-lekseemien kaltaisia itsevastakohtaisia sanoja. Tämän ominaisuuden vuoksi näitä sanoja voidaan kutsua *autoantonyymeiksi*. Siinä missä *hyvä* on *pahan* vastakohta eli *antonyymi*, *autoantonyyminen* sana on itse itsensä vastakohta.

Merkityssuhteet voidaan jakaa yhtäältä merkityksen ja muodon suhteiksi ja toisaalta merkitysten välisiksi suhteiksi (Leech 1981: 94). Autoantonymia sijaitsee kahden kategorian leikkauskohdassa. Siinä risteävät ensimmäiseen ryhmään kuuluva *polysemia* eli se, että yhdellä muodolla on monta merkitystä, ja toiseen ryhmään lukeutuva merkitystenvälinen yhteensopimattomuus eli antonymia (mp.), jossa yhdellä muodolla on kaksi keskenään yhteensopimatonta merkitystä.

Monimerkityksisyys on kielenilmausten luonnollinen ominaisuus. Autoantonymiaa esiintyy kuitenkin ymmärrettävästi vähemmän kuin muita monimerkityksisyyden muotoja, esimerkiksi konkreettisen ja abstraktin merkityksen vaihtelua. Ilmiötä ei silti ole syytä jättää kielen marginaaliseksi kuriositeetiksi. Marginaalinen käytöltään ei ole ainakaan verbi *epäillä*, joka sijoittuu Suomen sanomalehtikielen taajuussanastossa sijalle 527, esimerkiksi monikäyttöisen sanan *kieli* (sija 534) edelle (CSC 2004). Tällaisen varsin yleisen sanan kautta on mahdollista tarkastella sitä, kuinka autoantonymia voi toimia kielenkäytössä. *Epäillä*-verbin osalta olen tutkinut ilmiötä materiaalinani useasta lähteestä koottu eri tekstilajeja ilmentävä kirjoitetun kielen aineisto (ks. aines-

lähteet). *Epäily-* ja *epäilyl-*nomineja olen vertaillut Helsingin Sanomien Kotimaan uutisista ja niiden lukijakommenteista koostuvan aineiston avulla (HS.fi).

Esimerkit 1 ja 2 havainnollistavat, että *epäillä*-verbin polaarisuus voi olla päinvastainen myös muodon puolesta identtisissä rakenteissa: esimerkeissä verbin täydennyksenä on genetiivimääritteen saava nominiobjekti (*lukujen luotettavuus*, *aseman väärinkäyttö*). Näin ollen pelkkä täydennyksen syntaktinen muoto ei määritä polaarista tulkintaa, vaikka sillä onkin tulkinnan muodostumisessa tärkeä rooli. Ilmiön avaamiseen tarvitaan lisäksi kehittämäni analyysiyksikkö, *syntaktis-semanttinen skeema*. Skeemojen tehtävänä on avata sitä, millainen suhde vallitsee *epäillä*-lekseemin ja sen täydennyksen välillä – oli se sitten nominiobjekti (*lukujen luotettavuutta*), *että*-lause (*että luvut eivät ole luotettavat*), alisteinen kysymyslause (*ovatko luvut luotettavat*) tai esimerkiksi suoran esityksen referaatti (*”Luvut eivät ole luotettavat”, hän epäili*).

Kun *epäillä* *lukujen luotettavuutta* (esim. 1), *epäillä*-verbissä on inherentti kielto-merkitys, joka kääntää täydennyksen tulkinnan päinvastaiseksi: *eivät* ehkä ole luotettavat. Tällöin konstruktio – eli verbin ja täydennyksen yhdistelmä – toteuttaa *kohdeskeemaa*: *epäillä*-lekseemin inherentti kielto siis kohdistuu täydennykseen, ja tulkinta on siten kieltosuuntainen (ks. kuviota 1).

Kohdeskeema (esim. 1)

Sisältöskeema (esim. 2)

Kuvio 1.

Epäillä-verbin ja täydennyksen suhde kohde- ja sisältöskeemassa.

Kohdeskeemalle on tyypillistä, että täydennys on tekstiyhteydessään tunnistettava. Se siis kielentää jotain jo mainittua tai muutoin kontekstissa tunnistettavaa. Tämä näkyy selvimminkin silloin, kun verbillä reagoidaan edeltävään väitteeseen tai kysymykseen, kuten esimerkissä 3.

- (3) - Olisiko tämä hyvä ratkaisu?
- **Epäilen.** 'ei varmaan olisi'

Kieltomerkituksen aktivoituminen *epäillä*-verbin reagoivassa käytössä perustuu siihen, että kieltolausekkeet ovat tyypillisesti myöntöilmauksia vahvemmin sidoksissa kontekstiinsa, jolloin reaktiivisuus on kiellon tyypillinen funktio. Toisin sanoen kiellon kohde on yleensä jollain tavoin odotettava tai kontekstissa aktiivinen asiointi. Esimerkiksi lausuma *en voinut osallistua väitöstilaisuuteen* viestii, että osallistuminen olisi ollut odotettavaa. (Ks. esim. Givón 1978; Israel 2004: 708; Verhagen 2005: 31–32.)

Kohdeskeemalle on lisäksi tyypillistä, että täydennys saa jostakin tilanteesta relevantista näkökulmasta positiivisen arvon. Esimerkin 1 *luotettavuus* tulkitaan positiivi-

seksi melko konventionaalisesta inhimillisestä näkökulmasta, ja sen vuoksi tulkinta on kohdeskeeman kautta kieltoasuuntainen.

Kun sen sijaan epäillään *aseman väärinkäyttöä* (esim. 2), täydennys kielentää sellaisenaan epäilijän epävarman arvion: 'asemaa on varmaan käytetty väärin'. Kutsun täydennystä tällöin epäilemisen *sisällöksi* ja vastaavasti näin muodostuvaa kokonais-hahmotusta *sisältöskeemaksi*. Siinä missä kohdetäydennys on tekstiyhteydessään tunnistettava, voi sisältötäydennys tuoda diskurssiin täysin uuden asian. Konkreettisimmin uutuuden tulkinta näkyy indefiniittipronomineissa: jos epäilee *jotakin*, on todennäköisesti kyse jonkin uuden ei-toivottavan tiedon aavistamisesta.

Asian ei-toivottuus on toinen sisältöskeemalle tyypillinen ja kohdeskeemalle vastakkainen piirre: kun täydennyksen arvo on itsessään negatiivinen, sitä pidetään todennäköisenä. Nominitäydennyksissä näkyikin aineistossani selvästi ilmiö, jota kutsun *evaluoivan kielteisyyden kehäksi*: epäillä-lekseemillä ilmaistu arvio sisältää aina jonkinlaisen ei-toivottuuden sävyn, sillä positiivinen täydennys kyseenalaistetaan (esim. 1) ja negatiivista pidetään todennäköisenä (esim. 2). Kulttuuriset tai tilanteiset arvot voivat siis toimia huomaamattomastikin merkityksen disambiguoinnin eli yksiselitteistämisen pohjana. Tämä kiellon ja kielteisyyden vaikutussuhde viestii myös siitä, että vaikka nämä merkitysalueet voidaan käsitteellisesti erottaa, ne ovat kielenkäytössä vahvasti yhteen kietoutuneita.

Onko epäileminen sitten järjestään arvottavasti kielteisistä? Aineistoni perusteella hyvin usein muttei poikkeuksetta.

- (4) Hattulan Takajärvestä Suomen suurimman täpläravun pyydystänyt N.L. epäilee, että järven ravut olivat saaneet kasvaa kunnolla kaikessa rauhassa sinä aikana, kun ravustaminen oli järvessä kielletty rapuruton takia. (HäSa, 2000, ns)

Negatiivissävyisestä *rapurutosta* huolimatta *että*-lauseen kielentämä epäilemisen sisältö on esimerkissä 4 vähintään neutraali, jollei jopa positiivinen: rapujen rauhassa kasvaminen on mahdollistanut suuren ravun pyydystämisen. Positiivissävyiset epäilyt ovat aineistossani melko harvinaisia, mutta harvatkin esiintymät antavat viitteen siitä, että *epäillä*-verbi saattaa olla osittain neutraalistumassa.

Tähän mennessä olen käsitellyt epäilemisen polaarista merkitystä, evaluoivia sävyjä ja merkitysten vastakkaisuutta määrittelemättä kuitenkin itse käsitettä *merkitys*. Kysymys kielellisen merkityksen olemuksesta on yksi kielen kuvauksen suuria haasteita, mikä johtuu siitä, ettei merkitys ole kirjoitetun muodon tai kuullun äännejonon tavoin suoraan havaittavissa. Merkitys on näkymätön ymmärryksen ja tulkinnan yksikkö, joka kytkeytyy vahvasti sekä kielenkäyttäjien kognitioihin että sosiaaliseen vuorovaikutukseen (ks. esim. Langacker 2008: 28–30).

Käsittelemäni merkitystä tutkimuksessani *käyttöpohjaisena jaettuna normina*. Sanat *jaettu* ja *normi* kuvaavat merkityksen sosiaalista olomuotoa: kommunikointi perustuu pitkälti siihen, että voin olettaa toisen jakavan kanssani käyttämäni ilmausten merkitykset riittävässä määrin. *Käyttöpohjaisuus* taas ankkuroi normin elävään kielenkäyttöön, minkä myötä avautuu myös sen dynaamisuus: muuntuvat käyttötilanteet

ja puhujien erilaiset kielenkäyttöhistoriat pitävät merkityksen liikkeessä. Merkityksen jaettuus on sen kuvauksen näkökulmasta olennaista, ja tämänkin tutkimuksen tavoitteena on ollut aineistojen avulla kuvata juuri kieliyhteisössä jaettua tietoa *epäillä*-konstruktioiden käytöstä. Tarkastelen lopuksi kuitenkin vielä sitä, miten merkityksen dynaamisuus näkyy analyysissani.

Asetelma 1.

Merkityksen dynaamisuuden ulottuvuudet

a.	Tilanteinen merkityskonstruointi
b.	Variaatio – myös yksilö- ja tilannekohtainen hienovariaatio
c.	Merkityskategorioiden rajojen synkroninen joustavuus
d.	Merkitysmuutos – dynaamisuuden diakroninen ulottuvuus

Ensinnäkin merkityksen tilanteinen rakentuminen (asetelma 1, a) jättää tilaa yksilö- ja tilannekohtaiselle hienovariaatiolle (b). Epäilemisen evaluoivien sävyjen tarkka tulkinta kuuluu usein tälle tulkinnan tasolle. Palaan *epäillä*-verbin mahdolliseen neutraalistumiseen: On mahdollista, että yksi kielenkäyttäjä tulkitsee tietyn *epäillä*-esiintymän selvästi negatiivisesti evaluoivaksi, kun taas toiselle kielenkäyttäjälle sama ilmaus on neutraali. Kielenkäyttäjillä voi siis olla ristiriitaisiakin näkemyksiä siitä, sopiiko *epäillä*-konstruktio rapuesimerkin tavoin jopa positiivisen arvion ilmaisuun.

Voimakkaimmin merkitysnormin liike näkyy varsinaisessa merkitysmuutoksessa (asetelma 1, d). Tällöin selvimmän jaettu osa merkitysnormista liikahtaa, ja muoto-merkityspari jäsentyy uudelleen (ks. esim. Croft 2000: 8, 117–144). *Epäillä*-verbin polaarin variaatio nykysuomessa herätti myös kysymyksen sen taustalla mahdollisesti olevista muutoksista. Aineistoni perusteella kieltosuuntainen merkitys onkin ollut varhaisemmissa kielimuodoissa nykyistä yleisempi. Selkeimmin tämä tyypillisen tulkinnan muutos näkyy *että*-lauseen ja seuraavan esimerkin havainnollistaman referatiivirakenteen kanssa:

- (5) – – epäilemme niin paljon hakioita olewan, kuin kulkupuhe on tietänyt jutella. (KLK, 1870, vns)

Esimerkissä tarkoitettu kieltosuuntainen tulkinta (‘ei varmaan ole niin paljon hakioita’) avautunee tekstiyhteydessään nykylukijallekin. Tämän päivän lehdessä tapaisi vastaavassa tarkoituksessa kuitenkin todennäköisesti kielteisen *että*-lauseen: *epäilemme, ettei hakioita ole niin paljon...* *Että*-lause olisi todennäköisempi siksi, ettei referatiivirakenteessa käytetä nykysuomessa kieltoa (**ei-olevan*). Kieltomuotoa taas tarvitaan, koska näiden molempien täydennysten myönteiset muodot johtavat nyky-suomessa yleensä myöntösuuntaiseen tulkintaan (sisältöskeema).

Merkityksen dynaamisuus näkyy myös siinä, että merkityskategorioiden rajat ovat joustavia (asetelma 1, c). Termi *polaarinen kaksihakmotteisuus* saattaa viestiä, että joka ikinen *epäillä*-esiintymä olisi selvästi joko kiello- tai myöntösuuntainen. Tämä eron- teko voi kuitenkin olla sopivassa kontekstissa myös epärelevantti, kuten esimerkissä 6.

- (6) Kansa voi kritisoida ja epäillä, mutta suuri eurooppalainen suunnitelma yhteisestä rahasta etenee koko ajan junan tavoin lukemattomissa työryhmissä ympäri Eurooppaa. (HSma_mn, 1995, ns)

Esimerkin havainnollistama epäillä-verbin käyttö ilman täydennystä voi johtaa siihen, että yhtä hyvin kiello- kuin myöntösuuntainenkin tulkinta olisi ikään kuin tarjolla: kyseenalaistetaan suunnitelman kannatettavuus tai arvellaan siitä seuraavan ongelmia. Kummankaan kaltaista täydennystä ei kuitenkaan ole kielennetty esimerkissä, joten ilmaus on polaarisen suunnan suhteen avoin. Tämä rinnastuu nk. merkityksen sumeuteen, jolloin merkitys voi jäädä myös joltain osin täsmentymättä, ilman että se hankaloittaa ilmauksen ymmärtämistä (ks. esim. Kjellmer 1993: 120–121). Tällaisissa esiintymissä epäilemisen evaluoiva kielteisyys nousee tulkinnan keskiöön.

Lopulta epäillä-lekseemien merkitysnormin dynaamisuus näkyy siinä, että tilanteinen tulkinta on melko kompleksisen konstruoinnin tulos (asetelma 1, a). Siinä on osansa erilaisin kielellisin keinoin toteutuvilla skeemojen ominaisuuksilla ja täydennyskonstruktioiden omilla tulkintatendensseillä sekä lisäksi temaattisella kontekstilla: on eri asia, jos *pappi epäilee* kuin jos *poliisi epäilee*.

Kuinka epäillä-lekseemien autoantonymia sitten lopulta toimii, eli onko sanojen polaarinen suunta ymmärrettävissä? Aineistossa havaitsemani systemaattisuudet osoittavat, että kielilyhteisössä on jaettu normi siitä, miten epäillä-lekseemejä tulkitaan. Normin kompleksisuus viittaa kuitenkin siihen, että puhujat hallitsevat sen todennäköisesti suurelta osin tiedostamattaan. Merkitysnormi on siis implisiittistä tietoa. Tärkeää on huomata, että ympäröivällä tekstiyhteydellä ja laajemmallakin kontekstilla on merkityksen rakentumisessa hyvin keskeinen rooli. Toisin sanoen ilman riittävää kontekstia yhteisymmärrys voi joutua koetukselle.

Tutkimusta tehdessäni vastaan tuli yksi julkinen debatti epäilemisen suunnasta: Jari Sarasvuon TV-ohjelmassa vieraillut Johan Bäckman esitti ohjelman lopettamisen jälkeen Sarasvuolle tekstiviestitse seuraavan kysymyksen:

- (7a) Miten haastatteluni vaikutti ohjelmasi lopettamiseen?

Sarasvuon vastaus oli lyhyt ja monitulkintainen:

- (7b) **Epäilen, että ratkaisevasti.**

Tarkoituksena oli kyseenalaistaa vaikutus, mutta viestin vastaanottaja tulkitsi ilmauksen myöntösuuntaisesti oletuksen epävarmaksi vahvistukseksi. (Ks. Mitjonen 2014.) Väärinymmärrys selittyy sillä, että vastauksessa risteää kaksi eri suuntiin ohjaavaa epäillä-konstruktion ominaisuutta: toisaalta reagoidaan edeltävään kysymykseen, mikä ohjaa tarkoitettuun kieltösuuntaisuuteen, mutta toisaalta että-täydennyksen nyky-suomen tendenssi ohjaa myöntösuuntaisuuteen. Ristiriitaisiin tulkintoihin lienevät vaikuttaneen myös viestijöiden taustaoletukset. Yksi lisälause vastauksen kontekstina olisi kuitenkin jo saattanut selventää suuntaa.

Kaiken kaikkiaan aineistoanalyysini paljastamat tulkintamekanismit osoittavat, että kontekstin tuella autoantonyymisten *epäillä*-lekseemien tulkinta yleensä avautuu. Etenkin lyhytsanaaisessa viestinnässä on kuitenkin oltava tarkkana, ettei ilmausten ymmärrettävyydestä jää epäilystä.

Lähteet

Aineslähteet

Koronavirusuutisointi

sttinfo.fi 13.3.2020 = Kaikkia koronavirusepäilyjä ei enää testata. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/kaikkia-koronavirusepäilyja-ei-ena-testata?publisherId=23980819&releaseId=69876835> (17.3.2020).

Väitöskirjan aineisto (ks. Salminen 2020: 11–12)

HS.fi = Suomen kognitiivista kielioppia sukukielten kehityksessä -tutkimusprojekti, Helsingin yliopisto, suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos (2014). *HS.fi-uutiskommenttiaineisto* [tekstikorpus]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2014052718>.

ns = Nykysuomen aineisto

vns = Varhaisnykysuomen aineisto

Kirjallisuuslähteet

- CROFT, WILLIAM 2000: *Explaining language change. Evolutionary approach*. Harlow: Pearson Education.
- CSC 2004 = CSC – Tieteen tietotekniikan keskus 2004: *Suomen sanomalehtikielen taajuus-sanasto* [tekstikorpus]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-201405272> (16.3.2020).
- GIVÓN, TALMY 1978: Negation in language: pragmatics, function, ontology. – Peter Cole (toim.), *Syntax and semantics. Volume 9. Pragmatics* s. 69–112. New York: Academic Press.
- ISRAEL, MICHAEL 2004: The pragmatics of polarity. – Laurence R. Horn & Gregory Ward (toim.), *The handbook of pragmatics* s. 701–723. Oxford: Blackwell.
- KJELLMER, GÖRAN 1993: Multiple meaning and interpretation. The case of sanction. – *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik* 41 s. 115–123.
- LANGACKER, RONALD W. 2008: *Cognitive grammar. A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- LEECH, GEOFFREY 1981: *Semantics. A study of meaning*. Toinen painos. Harmondsworth: Penguin Books.
- MITJONEN, JOHANNA 2014: Sanasota. – *Ylioppilaslehti* 4/2014. <https://ylioppilaslehti.fi/2014/04/sanasota/> (13.2.2019).
- SALMINEN, JUTTA 2020: *Epäilemisen merkitys. Epäillä-sanueen polaarinen kaksilahmotteisuus kiellon ja kielteisyyden semantiikan peilinä*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5879-6>.
- SKES = *Suomen kielen etymologinen sanakirja*. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura 1981.
- SSA = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. 1 A–K*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 556, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Helsinki:

SKS, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1992.
VERHAGEN, ARIE 2005: *Constructions of intersubjectivity. Discourse, syntax, and cognition*.
Oxford: Oxford University Press.

Jutta Salminen: *Epäilemisen merkitys. Epäillä-sanueen polaarinen kaksihahmotteisuus kiellon ja kielteisyyden semantiikan peilinä*. Helsinki: Helsingin yliopisto 2020. Kirja on luettavissa osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5879-6>.

Väitöskirjassa mainittu tieto vastaväittäjästä poikkeaa toteutuneesta koronavirus-pandemian aiheuttaman poikkeustilan vuoksi.

Kirjoittajan yhteystiedot:
etunimi.sukunimi@uni-greifswald.de